

آیین نامه اجرایی کارورزی دانشجویان کارشناسی پرستاری در مراکز آموزشی درمانی و برگزاری آزمون عملی پیش کارورزی دانشجویان کارشناسی پرستاری

باسمه تعالی

آیین نامه اجرایی کارورزی دانشجویان کارشناسی پرستاری در مراکز آموزشی درمانی

مقدمه:

در برنامه آموزشی جاری دوره کارشناسی پرستاری، دانشجویان پرستاری در سال آخر دوره تحصیلی (ترم 7 و 8) به کارآموزی در عرصه در بخشهای بالینی مختلف داخلی جراحی، مراقبتهای ویژه، کودکان، روانپرستاری، بهداشت جامعه و مادران نوزادان به صورت مستقل و نیمه مستقل تحت نظارت اساتید می پردازند. دانشجویان پرستاری در مجموع 18 واحد کارآموزی در نیمسال های دوم تا ششم (جدول شماره 1) و 21 واحد کارآموزی در عرصه در دو نیمسال آخر (هفتم و هشتم) دارند و در این دو نیمسال دروس نظری ندارند.

در سرفصل جدید آموزشی تاکید بیشتری بر کسب مهارتهای بالینی شده است و هدف از کارآموزی در عرصه افزایش استقلال دانشجوی، توسعه تفکر انتقادی، ارتقا مهارتهای حل مسئله و تصمیم گیری بالینی در انجام مراقبتهای بالینی و توسعه مهارتهای بالینی دانشجوی است. مطالعات مختلف بومی و مشاهدات نشان می دهند کسب مهارتهای بالینی و رسیدن به صلاحیت بالینی مطلوب برای ایفای نقشهای پرستاری پس از دانش آموخته شدن یکی از چالشهای نظام آموزش پرستاری است. موانع و مشکلات متعددی دستیابی به اهداف کارآموزی در عرصه و کسب مهارتهای بالینی لازم در دوره کارشناسی را با چالش مواجه کرده اند که به برخی از آنها عبارتند از:

1. عدم ادغام آموزش پرستاری و ارائه خدمات پرستاری مانند مدل ادغام آموزش پزشکی و درمان
2. عدم وجود اساتید مستقر در بالین با برخورداری از پوزیشن آموزشی و بالینی توأم
3. انگیزش ناکافی دانشجویان پرستاری در کارآموزی / کارآموزی در عرصه
4. عدم به کارگیری موثر دانشجویان در ارائه خدمات بالینی پرستاری
5. عدم تطابق کافی برنامه های آموزش بالینی دانشکده ها با روند ارایه مراقبتهای بالینی مراکز
6. عدم استفاده موثر از تجارب پرستاران بالینی در آموزش بالینی دانشجویان پرستاری
7. اشکال در روند اجتماعی شدن حرفه ای دانشجوی پرستاری و گذار از نقش دانشجویی به نقش پرستار بالینی
8. کمبود مربی بالینی متبحر و دارای تجربه بالینی کافی
9. افزایش پذیرش دانشجوی پرستاری در سالهای اخیر

از طرف دیگر مشکلات و چالشهای متعددی مانند کمبود پرستار، افزایش بار کاری پرستاران پس از اجرای طرح تحول نظام سلامت، عدم افزایش امکانات آموزشی به موازات افزایش پذیرش دانشجوی، کمبود مربی و استاد پرستاری و استاندارد نبودن کیفیت خدمات بالینی در مراکز، تلاشها در زمینه ارتقا کمیت و کیفیت آموزش پرستاری به ویژه آموزش در عرصه را عقیم ساخته است.

تاکنون طرح ها و پیشنهادات مختلفی از جمله طرح هیات علمی مستقر در بالین، طرح به کارگیری همکاران آموزشی و طرح استفاده از دانشجویان پرستاری سال آخر به عنوان نیروی کار پرستاری ارائه شده اند که از اهداف آنها کمک به توسعه مهارتهای بالینی دانشجویان پرستاری بوده است.

آیین نامه اجرایی کارورزی دانشجویان کارشناسی پرستاری در مراکز آموزشی درمانی در کنار طرح های یاد شده و مکمل آنها با هدف توسعه مهارتهای بالینی دانشجویان پرستاری و نیل به کسب صلاحیت بالینی مطلوب به هنگام دانش آموخته شدن برای ایفای نقشهای پرستار است. در این طرح به نقاط قوت آموزش اینترنتی در رشته پزشکی عمومی توجه شده است.

پیشینه طرح:

در سالهای 86 و 87 تلاش هایی توسط دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی اصفهان با همکاری دانشجویان پرستاری سایر دانشکده های پرستاری کشور در این زمینه صورت گرفت و مکاتباتی در این زمینه با دانشگاهها و سپس وزارت متبوع صورت گرفت که به نتیجه نرسید. در سالهای اخیر دانشگاه های علوم پزشکی مشهد و شهید بهشتی طرح های مشابه و اقداماتی مقطعی در این زمینه داشته اند و گرچه توفیقاتی داشته اند ولی به علت متکی نبودن به طرح و آیین نامه اجرایی و مصوب وزارت متبوع، تداوم این برنامه ها با چالش مواجه شده است. اخیراً شورای نمایندگان صنفی دانشجویان پرستاری کشور در این خصوص درخواستی را به عنوان معاونت محترم آموزشی وزارت متبوع تقدیم نموده و مراتب تقاضای خود را در دیدار با معاونت محترم پرستاری وزارت متبوع مطرح نموده اند.

ماده (1) هدف: ارتقاء صلاحیت دانش آموختگان کارشناسی پرستاری در ارائه خدمات پرستاری اهداف اختصاصی:

- بازنگری ساختار آموزش بالینی در قالب کارآموزی و کارورزی
- طراحی و اجرای آزمون صلاحیت بالینی
- آماده سازی و حمایت دانشجو در گذر از کارآموزی و کسب خود کارآمدی
- طراحی و اجرای برنامه همکاری بین دانشکده و مراکز آموزشی درمانی در مقیم نمودن دانشجو

ماده (2) تعاریف:

1) **کارآموزی:** منظور از کارآموزی در این آئین نامه ، تمرین خدمات پرستاری دانشجویان در طول تحصیل از ترم 2 تا ترم 6 می باشد که جمعاً 18 واحد (هر واحد 51 ساعت) می باشد که در صفحه 22 سر فصل دوره کنونی به شرح ذیل ارائه گردیده است و بدون تغییر ادامه خواهد یافت.

جدول شماره 1: کارآموزی دوره کارشناسی پیوسته رشته پرستاری

کد درس	عنوان کارآموزی	واحد	ساعت	پیش نیاز
36	اصول و مهارتهای پرستاری	1	51	
37	پرستاری بهداشت مادر و نوزاد	2	102	
38	پرستاری سلامت جامعه/فرد و خانواده/محیط	2	102	
39	پرستاری بزرگسالان/سالمندان(1)	2	102	
40	پرستاری بزرگسالان/سالمندان(2)	2	102	39
41	پرستاری بزرگسالان/سالمندان(3)	2	102	40
42	پرستاری در مشکلات شایع ایران	1	51	
43	پرستاری کودک سالم و پرستاری بیماریهای کودکان	2	102	
44	پرستاری بهداشت روان و پرستاری بیماریهای روان	2	102	
45	پرستاری مراقبتهای ویژه	1	51	
46	فارماکولوژی بالینی	1	51	
جمع واحد		18	918 ساعت	

کارورزی: بر اساس این پیشنهاد 21 واحد کارآموزی در عرصه به کارورزی تغییر نام خواهد یافت و دانشجو به ازای هر واحد کارورزی، 68 ساعت کارورزی به صورت شیفت در گردش انجام می گیرد. این دوره با نظارت اعضای هیات علمی دانشکده و مشارکت پرستاران شاغل در

بیمارستان که صلاحیت ایشان به تایید دانشکده پرستاری رسیده باشد (همکار آموزشی) و بر اساس فرآیندی که طی تفاهم دانشکده با بیمارستان محل کارورزی تعیین می شود. تعداد حداقل شیفت ماهیانه در هر یک از نوبتهای صبح، عصر و شب به طور معمول 9، 5 و 3 خواهد بود. این نسبت حسب شرایط خاص هر چرخش کارورزی و بیمارستان می تواند با تفاهم بین دانشکده و بیمارستان تغییر یابد.

تبصره 1: در مورد چرخشهای کارورزی پرستاری بهداشت مادر و نوزاد، و پرستاری سلامت جامعه که محیط اصلی کارورزی در ساعات عصر و شب غیر فعال است، برنامه شیفتهای کارورزی عصر و شب متناسب با شرایط بیمارستانها توسط دانشکده تنظیم می شود.

تبصره 2: میزان نظارت دانشکده متناسب با حساسیت و تخصصی بودن چرخشهای بالینی متفاوت خواهد بود که در تفاهم نامه، جزئیات آن ذکر خواهد شد.

فهرست واحدهای کارورزی در جدول شماره 2 آمده است.

جدول شماره 2: کارورزی دوره کارشناسی پیوسته پرستاری

کد درس	عنوان کارورزی	واحد	ساعت
47	مادران و نوزادان	2	136
48	بهداشت جامعه	2	136
49	پرستاری بزرگسالان / سالمندان 1-3 و پرستاری مراقبت در منزل	8	544
50	کودکان	2	136
51	مراقبت های ویژه	3	204
52	مدیریت	2	136
53	پرستاری اورژانس و حوادث	2	136
جمع واحد		21 واحد	

3) دانشجوی پرستاری: منظور دانشجوی کارشناسی پرستاری است که دوره آموزش بالینی را در دو مقطع کارآموزی (از ترم 2 تا ترم 6 تحصیل) با حضور مستمر اساتید پرستاری و پس از موفقیت در آزمون صلاحیت بالینی بصورت OSCE، دوره کارورزی (در سال آخر تحصیلی) را بطور مستقل (اما تحت نظارت) می گذراند.

4) مرکز آموزشی درمانی: مراکز آموزشی دانشگاهی که دانشجو کارورزی خود را طبق برنامه آموزشی دانشکده و با نظارت اساتید دانشکده و اساتید مستقر در بالین با حضور در شیفتهای سه گانه و مطابق برنامه ماهیانه در بخشهای آن سپری می کند.

5) آزمون صلاحیت بالینی: آزمونی عملی به صورت OSCE است که قبل از ورود به دوره کارورزی (پایان ترم 6 و قبل از ورود به سال 4) در آن شرکت نموده و می بایست نمره قبولی (14) از آن کسب نماید. محتوای این آزمون مبتنی بر مهارتهایی است که در کوریکولوم دوره کارشناسی پرستاری ذکر شده است و دانشجوی پرستاری ملزم به آموختن آنها می باشد. ساختار پیشنهادی آزمون قبلا توسط کارگروه توسعه علوم پرستاری تهیه و تقدیم گردیده است و پیوست می باشد.

ماده 4) روش اجرا:

این طرح برای دانشجویان پرستاری ورودی سال تحصیلی 94-1393 که با کوریکولوم جدید پذیرفته شده اند، اختیاری و از ورودی سال 95-94 لازم الاجراست.

اقدامات لازم برای اجرای طرح:

1) طراحی و تصویب آزمون صلاحیت بالینی: ساختار پیشنهادی این آزمون توسط کارگروه توسعه علوم پرستاری با همکاری تعدادی از دانشگاهها تهیه شده و به نظر خواهی عمومی دانشکده های پرستاری گذاشته شده و شکل نهایی آن از طریق مجاری ذیربط تقدیم معاونت محترم آموزشی وزارت متبوع گردیده است (پیوست).

2) برگزاری آزمون صلاحیت بالینی: این آزمون برای دانشجویان ترم 6 و قبل آغاز سال 4 دوره تحصیلی کارشناسی پرستاری برگزار می شود. شرط شرکت در این آزمون، گذراندن کلیه دروس و دارابودن حداقل معدل کل 14 می باشد. آزمون برای دانشجویان ورودی نیمسال اول هر سال در نیمه اول شهریور و برای دانشجویان ورودی نیمسال دوم هر سال در نیمه اول اسفند برگزار می گردد.

3) چنانچه دانشجویی معدل حداقل 14 را کسب ننموده باشد، می بایست با تکرار دروس و کارآموزیهای که از آنها نمرات پایین تری داشته به تشخیص شورای آموزشی دانشکده نسبت به جبران معدل اقدام و سپس در آزمون صلاحیت بالینی شرکت نماید. (دارا بودن حداقل معدل 14 برای دانشجویان ورودی 93-94 الزامی نیست)

4) ضوابط و مقررات قبولی در آزمون صلاحیت بالینی در قالب آئین نامه جداگانه ای (پیوست) تدوین گردیده است. هر دانشجو حد اکثر سه نوبت می تواند در آزمون صلاحیت بالینی شرکت نماید و در صورت عدم موفقیت از ادامه تحصیل در رشته پرستاری محروم می گردد. تنها یک فرصت اضافی با نظر کمیته منطقه ای و موافقت کمیته حسن نظارت بر اجرای مقررات آموزشی به آن داده می شود.

5) پس از موفقیت دانشجو در آزمون صلاحیت بالینی، دانشجو مکلف به اخذ بیمه نامه مسئولیت حرفه ای برای ارائه خدمات حرفه ای در سال چهارم تحصیل می باشد. دانشگاه موظف است در پرداخت 50٪ حق بیمه دانشجو مشارکت کند.

6) نظام آموزش کارشناسی پرستاری در سال آخر بصورت سالی - واحدی طراحی گردیده است. یازده ماه از پایان دوره را دانشجویان بصورت کارورزی به عنوان نیروی همکار کادر پرستاری در بخشها، با هماهنگی دفتر پرستاری بیمارستان و دفتر آموزش بالینی دانشکده پرستاری مامائی به صورت شیفتهای سه گانه و با نظارت ادواری اساتید دانشکده و ارزشیابی مشترک همکاران آموزشی و اساتید دانشکده می گذرانند. در این مدت 21 واحد کارورزی (هر واحد 68 تا 70 ساعت) معادل حدود 1450 ساعت خواهد بود که ماهیانه 135 ساعت کارورزی (معادل دو واحد) می باشد و ماهیانه 3 شیفت شب، 5 شیفت عصر و 9 شیفت صبح خدمت می کند. حضور در کارورزی با برنامه از پیش تعیین شده ماهیانه خواهد بود. در صورت نیاز بیمارستان و تمایل دانشجو، میزان ساعت کار دانشجو می تواند تا حداکثر 175 ساعت در ماه افزایش یابد. مابه التفاوت این میزان فعالیت، در قالب کار دانشجویی و با پرداخت حق الزحمه ای حداقل معادل کار دانشجویی محاسبه خواهد شد. بدیهی است ساعات کار مازاد در ساعات موظف کارورزی محاسبه نخواهد شد.

7) در مدت 11 ماه کارورزی، دانشجویان مجرد کمک هزینه ماهیانه 2/500/000ریال و دانشجویان متاهل 4/000/000ریال دریافت می نمایند.

ماده 5) مزایای اجرای آئین نامه و تامین بودجه آن:

بودجه این طرح از محل صرفه جویی در مبلغ پرداختی بابت اضافه کار پرسنل پرستاری و نیز حذف کار دانشجویی تامین می گردد. با حذف کار دانشجویی و با احتساب کاهش اضافه کار پرسنل پرستاری در اثر اجرای این طرح، از منظر هزینه-سود نیز اجرای این آئین نامه علاوه بر مزایای آموزشی، به ارتقای خدمات پرستاری نیز می انجامد.

1) با در نظر گرفتن ده هزار دانشجوی مشمول این طرح و با احتساب کارکرد 135 ساعت در ماه به ازای هر نفر کارکرد مربوطه معادل کارکرد تقریبی 7700 پرستار با میزان کارکرد 175 ساعت در ماه خواهد بود. به عبارت دیگر آغاز کارورزی دانشجویان پرستاری با افزودن 7700 نفر همکار کادر پرستاری به بدنه نظام سلامت همراه خواهد شد.

- 2) در خصوص تامین بودجه طرح و صرفه جوئی حاصله، چنانچه هزینه حق الزحمه 5000 دانشجوی مشمول اخذ کمک هزینه (معمولاً دانشجویان شهریه پرداز مشمول نمی شوند) را محاسبه نماییم با متوسط دریافتی 3 میلیون ریال و احتساب سهم دانشگاه در بیمه مسئولیت حرفه ای ماهانه رقم شانزده میلیارد ریال بودجه لازم دارد. در حالی که پوشش همین میزان نیرو با متوسط اضافه کار ساعتی 70000 ریال برای هر ساعت، بودجه ای بالغ بر نود و شش میلیارد ریال ماهانه را به خود اختصاص می دهد. به این ترتیب علاوه بر کاهش بار کاری و فرسودگی شغلی کادر پرستاری، ماهانه هشتاد میلیارد ریال صرفه جوئی مالی نیز در پی خواهد داشت و حتی در صورت پرداخت کمک هزینه به دانشجویان شهریه پرداز (دانشگاه آزاد اسلامی و ....) همچنان ماهیانه شصت و چهار میلیارد ریال صرفه جویی به همراه خواهد داشت.
- 3) بر مزایای مالی و تامین بودجه فوق، می توان به اجرایی نمودن بیشتر قانون بهره وری نیروی انسانی در پرستاری را که از خواسته های مهم پرستاران است و کاهش اضافه کار اجباری پرسنل پرستاری را که باعث نارضایتی بسیاری از پرستاران بویژه خانمها شده است، اشاره نمود.
- 4) ایجاد منابع مالی و انگیزشی برای تحصیل و خدمت همزمان برای دانشجویان و ایجاد تعهد بیشتر و تسهیل فرآیند اجتماعی شدن حرفه ایشان نیز از مزایای قابل ذکر است
- 5) با ورود دانشجویان به عرصه واقعی خدمت رسانی در مرحله کارورزی می توان انتظار داشت بهره مندی از همراهی در محیط خدمت از فاصله تئوری - عملی بکاهد.
- 6) بدون تردید همراهی کادر پرستاری با دانشجویان و توسعه همکاری بیمارستانها با مراکز دانشگاهی به ارتقاء خدمات حرفه ای استاندارد می انجامد.
- 7) بر موارد فوق کاهش تعداد مربیان حق التدریس و کادر هیات علمی را می توان بر شمرد و اعضای هیات علمی می توانند ضمن نظارت بر عملکرد دانشجویان، در بهبود استانداردهای خدمات مراقبتی مشارکت نمایند.
- لذا می توان اطمینان داشت با توجه به مقتضیات خاص حاکم بر رشته پرستاری و کمبود نیروی انسانی در این حرفه و مزایای پیشگفت، اجرای این آئین نامه کاملاً هزینه - اثر بخش می باشد.

ماده 6) الزامات و امکانات مورد نیاز

به منظور اجرای بهینه این طرح، علاوه بر مشارکت فعال همکاران آموزشی که مزایای ویژه خود در ارتقا فردی و خدمات رسانی حرفه ای کادر پرستاری را در پی دارد، لازم است سنجه های اعتبار بخشی آموزشی از قبیل پلویون مناسب، رختکن، امکان برخورداری از تغذیه در شیفتها در حد پرستاران شاغل و تعمیم و تسری تسهیلات و امکانات پرسنلی نظیر ایاب و ذهاب به کارورزان مقیم و نیز اساتید مستقر در بالین در مراکز آموزشی درمانی تامین گردد.

آیین نامه اجرایی کارورزی دانشجویان پرستاری در مراکز آموزشی درمانی، دارای 6 ماده در کارگروه توسعه علوم پرستاری پیشنهاد گردید. در جلسه مورخ 95/9/22 با همکاری حوزه معاونت محترم پرستاری وزارت متبوع و اخذ نظرات و تجربیات دانشکده های پرستاری مامائی دانشگاههای علوم پزشکی اصفهان، تهران، شهید بهشتی، ایران و مشهد تقویت گردید و پس از نظرخواهی عمومی از دانشکده های پرستاری مامائی کشور در ششمین نشست کشوری کارگروه توسعه علوم پرستاری در روزهای 16 و 17 اردیبهشت 1396 در دانشگاه علوم پزشکی کاشان نهایی گردید تا به عنوان یک مطالبه واقعی از سوی جامعه پرستاری تقدیم مراجع ذیصلاح در وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی گردد. امید است اجرای این آئین نامه موجبات ارتقاء کیفیت آموزش و خدمات پرستاری را در پی داشته باشد.